

VURDERING AV NOEN VERNEVERDIGE MYRER I ØSTFOLD OG AKERSHUS.

RAPPORT TIL MILJØVERNDEPARTEMENTET

av Asbjørn Moen,
Universitetet i Trondheim,
Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet,
Botanisk avdeling, august 1976.

Våren 1976 ba konstituert naturverninspektør Hans Chr. Gjerlaug meg vurdere endel myrlokaliteter m.h.p. verneverdi i Østfold og Akershus. Det ble foretatt en befaring av 11 lokaliteter i tiden 1.-4.7.-76. og foreliggende rapport beskriver disse. Hovedfagsstudent Geir Hardeng som arbeider med ornitologiske studier på myrer i Østfold og Akershus og som har vært engasjert av Østfold fylke i vernearbeid, var med på feltarbeidet.

Verneverdige myrer i de to fylkene er tidligere undersøkt (jfr. Moen 1970), og foreliggende rapport er et supplement til den tidligere rapport.

I forbindelse med arbeidet med verneplaner for myrer i fylkene er jeg også bedt om å gi en summarisk oversikt over myrtypene og myrvegetasjonen i de to fylkene. Et forsøk på en slik oversikt er tatt med i rapporten. Med de tidsfrister som er gitt for arbeidet, har det bare vært mulig å lage en summarisk rapport. For oversikt over metoder, fagtermer osv. henvises til Moen(1970, 1973). Krysslister fra lokalitetene oppbevares ved Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet, Botanisk avdeling.

MYRENE I ØSTFOLD FYLKE

Areal.

Østfold har etter Landskogtakseringens undersøkelser (1933) bare litt over 4% myr. Bare to fylker i landet har lågere myrfrekvens. Klimaet spiller en avgjørende rolle for myrdannelsen, men klimatisk sett skulle forholdene ligge bedre tilrette for myrdannelse i Østfold enn i flere andre deler av Sør-Norge. Det er det kupert landskapet med sparsomme forekomster av finkornige (tungt vanngjennomtrengelige) løsavleiringer som er hovedårsak til den låge myrfrekvensen. De østlige delene av fylket har vesentlig høgere myrfrekvens enn de vestlige. I sørøst har store arealer over 20% myr (jfr. Næss 1969).

Hydrotopografiske myrtyper.

De fleste myrene ligger i smale dalsøkk og danner *flatmyrer*. Ofte er disse myrene dannet ved gjenvoksning av tjern (gjenvoksningsmyr) og flatmyrer fins over hele fylket. Alle oppsøkte myrer i de ytre deler av fylket er flatmyrer. I humide deler av fylket der topografi og undergrunn er gunstig, dannes også myrer i hellende terreng ved forsumpning. Store velutvikla *bakkemyrkompleks* slik en finner opp mot fjellområdene i landet vårt fins ikke i Østfold. Men små bakkemyrelementer med 4-5 ° helling forekommer flere steder omkring 200 m o.h., bl.a. i Halden.

Vi skiller mellom to hovedtyper av høgmyrer i Norge: *konsentrisk høgmyr* og *eksentrisk høgmyr*. Begge typene fins i Østfold, men ingen av disse er så velutvikla som høgmyrer lenger nord på Østlandet. Mange av de største høgmyrene er ødelagt av tekniske inngrep, og det haster med å få vernet noen av de få som fortsatt er intakt.

Ofte er det vanskelig å gruppere høgmyrene i fylket til en av de to hydrotopografiske hovedtypene p.g.a. at strukturene ofte ikke danner noe tydelig mønster.

Hvelva høgmyrer med tydelig konsentrisk utforma strukturer er det få igjen av, og det har ikke lyktes å finne noen intakt typisk konsentrisk høgmyr. (For få år tilbake var det flere å velge mellom.) Husemosen i Halden er en god del påvirket av grøfter i sørlige del, men synes å være den mest aktuelle å bevare.

Eksentriske høgmyrer fins det flere av, og bl.a. Tranemosen i Halden og Svenken i Rakkestad har tydelige, men små eksentriske elementer. Høgmyrer med store og tydelige eksentriske elementer mangler.

De største høgmyrene mangler regelmessige strukturer på de store åpne myrelementene. Dette gjelder flere myrer bl.a. i Marker, Rakkestad og

Trøgstad. Små høgmyrelementer som utgjør egne myrer, eller som fins på flatmyrer (også i de ytre deler av fylket) har oftest tuvevegetasjon med tett bestand av småfuru.

Myrvegetasjon

Både ved den hydrotopografiske inndeling og ved inndelingen i vegetasjon skilles det mellom ombrotrof og minerotrof myr. Den ombrotrofe vegetasjonen er den aller fattigste, i det vegetasjonen bare får tilført næring fra nedbøren. Den minerotrofe vegetasjonen deles videre i flere enheter etter næringstilgangen, fra fattig til rik vegetasjon.

Den ombrotrofe vegetasjonen i fylket har bare totalt ca. 20 karplanter. Artsantallet øker fra enhet til enhet, og den rike myrvegetasjonen har et stort artsantall.

De åpne ombrotrofe partiene har vekslende tuver og høljer. På *tuvene* inngår det spredt furu, mens røsslyng (*Calluna*) og andre lyngarter dominerer i feltsjiktet, der også torvull (*Eriophorum vaginatum*) inngår. Dvergbjørk (*Betula nana*) fins ofte vanlig i tuvene. I bunnen dominerer oftest rusttorvmose (*Sphagnum fuscum*), men også lavarter (*Cladonia* spp.) inngår vanlig. I vest fins tuvevegetasjon der klokkelyg (*Erica tetralix*), gråmose (*Rhacomitrium lanuginosum*) og kysttorvmose (*Sphagnum imbricatum*) inngår. *Høljene* domineres av torvull, kvitmyrak (*Rhynchospora alba*) og flere torvmosearter.

De furukledde ombrotrofe partiene har felt- og bunnsjikt der de nevnte tuveartene inngår. Dessuten er blokkebær (*Vaccinium uliginosum*) og molte (*Rubus chamaemorus*) ofte vanlige arter.

Utenfor de ombrotrofe partiene fins ganske ofte en typisk dreneringssone, laggen som hindrer minerogent vann i å trenge ut på de ombrotrofe delene. Laggen har vanligvis fattig vegetasjon, men også rikere partier kan forekomme. Svartor (*Alnus glutinosa*) og trollhegg (*Rhamnus frangula*) er to typiske arter som fins i rikere laggvegetasjon.

I kanten av myrene fins i de indre delene av fylket granstarr (*Carex globularis*).

De åpne fattigmyrene har i tillegg til de nevnte artene fra ombrotrof vegetasjon et rikelig innslag av minerotrofe arter som flaskestarr (*Carex rostrata*), trådstarr (*C. lasiocarpa*), blåtopp (*Molinia caerulea*) og rome (*Narthecium ossifragum*). Også pors (*Myrica gale*) kan dominere stor myrpartier. I bunnen dominerer torvmosene.

Rikere myrvegetasjon fins noen få steder, og særlig i tilknytning til skjellsandbanker. Her inngår en rekke arter, bl.a. gulstarr(Carex flava), breiull(Eriophorum latifolium), stjernemose(Campylium stellatum) og brunklomose(Drepanocladus revolvens). Orkideartene smalmarihand(Dactylorhiza traunsteineri) og myggblom(Hammarbya paludosa) krever litt bedre næringstilførsel enn det fattigmyra kan gi. Smalmarihand ble funnet på tre lokaliteter i 1976, og arten synes sjelden i fylket(ikke angitt av Hulten 1971). Myggblom fins også på noen få myrer. Den næringskrevende orkideen myrflangre(Epipactis palustris) er en av de vakreste av våre orkideer, men samtidig en av våre sjeldneste arter. Denne arten har en av sine få kjente lokaliteter på Arekilen, Hvaler.

Plantegeografiske trekk.

Det er en markert forskjell på flora og vegetasjon på myrene ved kysten og myrene langt inne i fylket. En rekke suboseaniske arter er vanlige på myrene. Noen av disse mangler, eller er sjeldne i nord og øst. Dette gjelder bl.a. klokkeling(Erica tetralix) og rome(Narthecium ossifragum). Begge disse artene kan dominere myrer i den sørligste del av fylket, mens de unntaksvis forekommer i nord. Tilsvarende gjelder for følgende moser : blåmose(Leucobryum glaucum), gråmose(Racomitrium lanuginosum), kysttorvmose(Sphagnum imbricatum), fløyelstorvmose(S. molle) og taggtorvmose(S. strictum). Klokkesøte(Gentiana pneumonanthe) fins i sør-østlige del av landet bare i Østfold.

Dikesoldogg(Drosera intermedia) og krypvier(Salix repens) er arter med sørlig utbredelse i landet som fins vanlig i Østfold. Av østlige arter er granstarr(Carex globularis) vanlig i de nordlige og østlige deler av fylket. Finnmarkspors(Ledum palustre) fins på noen få lokaliteter i øst.

Dvergbjørk(Betula nana) er en nordlig/alpin art som fins vanlig innen noen deler av fylket, men som mangler i andre deler.

Østf. Halden. Langemyr. V for Langevann.

UTM: PL 42,33

Kbl. (M711): 2012 IV

Høgde o.h.: 170-180 m

Flyb. 696 A 2-3.

Areal: 300-400 da.

Unders./notat: Oppsøkt 4.7.-76 av G. Hardeng og A. Moen.

Kryssliste: 4.7.-76 A. Moen.

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: 2

Komplekstype/struktur: Myrlandskap som består av myrglenner som stort sett henger sammen. Flatmyr dominerer, men også svakt hellende forsumpningsmyrer (tendens til bakkemyrdannelse) er vanlige. Et mindre ombrotroft element (ca. 15 da) inngår.

Flora : Betula nana som er en nordlig/alpin art dominerer store arealer. Det samme gjør de suboseaniske artene: Myrica, Erica tetralix og Narthecium. Dessuten fins Drosera intermedia, Rhynchospora alba, R. fusca, Salix repens og Scirpus germanicus. Sistnevnte som har en markert vestlig utbredelse synes ikke å være vanlig i Østfold. De suboseaniske mosene Leucobryum glaucum, Sphagnum imbricatum, S. molle og S. strictum er vanlige og alle fins på myrflata.

Vegetasjon: Fastmatter med fattigmyrvegetasjon dominerer. I kantene fins 2-5 ° helling og overgang mot heisamfunn der Erica, Molinia, Myrica og Narthecium dominerer i frodige samfunn. De åpne fastmattene har i tillegg til de nevnte artene bl.a. mye Betula nana. De ombrotrofe partiene har tett med 3-5 m høg furu på tuvene. Mellom de tørre partiene fins åpne løsbunnpartier.

Inngrep: Ingen synlige inngrep utenom vegene som er med på kartet.

Div.: I høgdenivået 150-200 m o.h. i Halden er myrfrekvensen ganske høg, og Langemyr synes å være et typisk myrlandskap for regionen. Myra har mange felles trekk med Langemyr N for Håkabyfjellet (se Moen 1970 s. 39-41) som vurderes å ha høyere verneverdi. Langemyr V for Langevann bør likevel vernes.

Østf. Halden, Husemosen.

UTM: PL 47,43-44

Kbl. (M711): 2013 III

Høgde o.h.:

Flyb.

Areal: 15-20 da

Unders./notat: 13.7.-70 av A. Moen og 4.7.-76 av G. Hardeng og A. Moen.

Kryssliste:

Litteratur: Moen (1970) s. 25-26.

Vernestatus/verdi: Myra vurderes tross inngrepene å være verneverdig,
gruppe 2.

Komplekstype/struktur:

Flora/fauna:

Vegetasjon:

Inngrep:

Div.:

Østf. Halden. Steinsmosen.

UTM: PL 36-37,63-64

Kbl. (M711): 1913 II

Høgde o.h.: 110 m

Flyb. 1430 S 4-5

Areal: Knap 100 da.

Unders./notat: Oppsøkt 3.7.-76 av G. Hardeng og A. Moen

Kryssliste: 3.7.-76 A. Moen

Litteratur:

Vernestatus/verdi: 3

Komplekstype/struktur: Flatmyr som ligger ved regulert tjern og bekk. De sentrale deler er for det meste svakt minerotrofe, og de synes å kunne vokse seg ombrotrofe etter hvert. Myra har antydning til laggdannelser og den kan bli et hvelva ombrotroft kompleks.

Flora : Vann- og sumpvegetasjon har et variert artsinnhold. Myra har triviell flora der suboseaniske arter er vanlige.

Vegetasjon: Hovedsakelig fattig fastmatte- og tuvevegetasjon. I sør store arealer med sump- og vannvegetasjon.

Inngrep: Regulering av tjern/bekk har påvirket deler av myra.

Div.:

Østf. Skjeberg. Langemyr.

UTM: PL 25, 60-61.

Kbl. (M7111): 1913 II

Høgde o.h.: 60 m

Flyb. 1430 R 4-5.

Areal: Ca. 140 da

Unders./notat: Oppsøkt 3.7.-76 av G. Hardeng og A. Moen

Krysslister: 3.7.-76 A. Moen

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: 2

Komplekstype/struktur: Flatmyr med flere små ombrotrofe elementer. Myra er over 1 km lang og fyller et smalt dalsøkk. Det er stor variasjon mellom myrelementene som dels danner slette partier, dels sterkt tuva partier.

Flora/ : Triviell flora der en rekke suboseaniske/sørlige arter inngår: Erica tetralix, Drosera intermedia, Myrica, Rhynchospora alba, Salix repens, Sphagnum imbricatum, S. molle, S. strictum. Dessuten er Scheuchzeria vanlig.

Vegetasjon: Fattig fastmatte- og tuvevegetasjon dominerer, og dessuten fins ombrotrof vegetasjon. Store partier har et oksydert/errodert preg og flekker med løsbunn fins over hele myra. De ombrotrofe partiene har tett dekke av låg furu. Løsbunn/mykmattesamfunn med Drosera intermedia, Rhynchospora alba og Scheuchzeria er ikke uvanlig.

Inngrep: Ei grøft som langt på veg er gjengrodd i sør.

Div.: Langemyr synes å være den største myra utenfor Raet som er intakt. Alternativer synes ikke å finnes.

Østf. Hvaler. Ilemyr.

UTM: PL 07-08,52

Kbl. (M711): 1913 III

Høgde o.h.: 40-50 m

Flyb. 1430 N 1.

Areal: Ca. 40 da

Unders./notat: Oppsøkt av G. Hardeng og A. Moen 4.7.-76

Kryssliste: 4.7.-76 A. Moen

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: 2

Komplekstype/struktur: Flatmyr. Gjenvoksningsmyr som dekker bunnen av dal. Mykmatte- og løsbunnvegetasjon dominerer, mens også tørrere partier fins. I øst fins tuvevegetasjon og et lite ombrotroft element.

Flora : Rhynchospora fusca fins i løsbunnsamfunn. I myrkanten fins Alnus glutinosa, Rhamnus frangula og Salix arbuscula. Den suboseaniske mosen Sphagnum molle er svært vanlig. Av vestlige arter er mangelen av Narthecium og Erica tetralix påfallende. Også Betula nana mangler.

Vegetasjon: Mykmattene med fattigmyrvegetasjon dominerer og her er Eriophorum angustifolium og Rhynchospora alba de vanligste artene i feltsjiktet, mens en rekke torvmoser er vanlige i bunnen. I løsbunnsamfunn er Drosera intermedia vanlig. I kantene dominerer Myrica. Ca. 3 m høy furu står tett på det tørre myrpartiet der Sphagnum fuscum er vanligst i bunnsjiktet.

Inngrep: Ingen tekniske inngrep på myra og de nærmeste omgivelser.

Div.: Ilemyr er den største myra på Hvaler, og det fins ingen andre myrer i de ytre deler av fylket som er intakte og som i størrelse kan måle seg med Ilemyr. Myra gis derfor relativt høy verneverdi til tross for at den er liten.

Østf. Fredrikstad/Rolvsøy. Langemyr.

UTM: PL 11,69-70

Kbl. (M711): 1913 IV

Høgde o.h.: 60 m

Flyb. 1430 o 8-9

Areal: Ca. 90 da

Unders./notat: Oppsøkt av G. Hardeng og A. Moen

Kryssliste: 4.7.-76 A. Moen

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: (1b)-2

Komplekstype/struktur: Flatmyr. Myra er ei lang, smal "dalmyr" der grunnvannet står høgt. Myra er ei gjenvoksningsmyr med tjern i sør. Mykmatte- og løsbunnvegetasjon dominerer.

Flora : Dactylorhiza traunsteineri fins ganske vanlig på nordre del av myra. Arten er klart sjelden i Østfold, og etter Hulten (1971) er den ny for fylket! Ellers nevnes at Calla er vanlig både i myrkanten, og ute på myra. Også Cornus suecica fins utpå myra. Drosera intermedia dominerer store arealer. Av andre sørlige/vestlige arter nevnes: Alnus glutinosa, Peucedanum palustre, Salix repens, Sphagnum imbricatum og S. molle.

Vegetasjon: Fattige løsbunn-, mykmatte- og fastmattesamfunn dominerer, men også intermediære mykmattesamfunn er vanlige i nordre del.

Inngrep: Stort sett intakt, men i N fins noen små grøfter der sti krysser dalen. På fastmarka i myrkanten er det hogd endel, særlig i vestkant.

Div.: Langemyr ligger utenfor Raet, og det er få myrer i dette området. Myra er intakt og synes å være representativ for dalmyrer i området. I tillegg har den innslag av rikere myrvegetasjon og sjeldne arter, noe som gjør at det kan bli aktuelt å plassere myra i vernegruppe 1b.

Østf. Rakkestad. N.f. Krokvatnet, Bøensmosen og Berbymosen.

UTM: PL 4,9

Kbl. (M711): 2013 IV

Høgde o.h.: 180 m Flyb. 1775 J 9-10

Areal: Bøensmosen (V for elva) ca. 350 da
Berbymosen (Ø for elva) ca. 200 da

Unders./notat: Oppsøkt 3.7.76 av G. Hardeng og A. Moen.

Krysslister: 3.7.-76 A. Moen

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: 1b-2

Komplekstype/struktur: Ombrotrofe elementer og flatmyrelementer i veksling innen et område med høg myrfrekvens. Både åpne og trebevokste ombrotrofe elementer fins, og begge har markert skilnad mellom tuver og høljer. Men strukturene danner ikke regelmessig mønster.

Flora : Dactylorhiza traunsteineri fins på en lokalitet på hver side av elva. Arten synes sjelden i Østfold (jfr. Hulten 1971 som ikke angir den fra fylket). Carex globularis og Splachnum luteum er østlige arter som inngår, mens en rekke suboseaniske arter inngår. Erica tetralix er svært vanlig, og dessuten fins: Alnus glutinosa, Myrica, Succisa, Sphagnum imbricatum, S. molle, S. strictum. Drosera intermedia og Salix repens er vanlige. Både

Vegetasjon: Betula nana og Narthecium ossifragum mangler.

Vegetasjonen varierer sterkt innen ulike typer av myrelement. Fattige samfunn dominerer, men også store arealer har ombrotrof vegetasjon. Små myrdeler har intermediær vegetasjon. De ombrotrofe, trebevokste elementene har høljer med løsbunn (oksydert torv). Fattigmyrene har i kantene frodige samfunn der Erica, Molinia, Myrica er vanlige arter.

Inngrep: Bøensmosen har noen få gamle grøfter som nesten er gjengrodd i S. Berbymosen har grøfter i N. På begge sider av elva er det hogd endel i skogen. Krokvatnet er regulert.

Div.: Store, varierte og så godt som intakte myrområder tilhører sjeldenhetene i Østfold. Myrene på begge sider av elva bør vernes, men vestsida prioriteres foran østsida.

Østf. Rømskog. Gatemosan.

UTM: PM 61,29

Kbl. (M711): 2014 I

Høgde o.h.: Flyb. 1565 Q 3-4

Areal: Grovt beregnet ca. 200 da

Unders./notat: Oppsøkt 2.7.-76 av G. Hardeng og A. Moen

Kryssliste: -

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: 3-4

Komplekstype/struktur: Eksentrisk høgmyr med flere elementer med eksentriske strukturer. Tydelige strenger og høljer på åpne myrelementer.

Flora : Betula nana er vanlig ute på myra.

Vegetasjon: Vegetasjon omtrent som beskrevet på ombrotrofe parti fra Rekket i Aurskog-Høland.

Inngrep: Grøfter i nord ved ny veg. Grøft tapper ut tjern i NØ. Inngrepa reduserer verneverdien.

Div.:

Noen aktuelle myrer i Østfold som ikke er oppsøkt.

Flybildegjennomgåingen i 1970 resulterte i at jeg merket meg noen myrer med typiske eller spesielle utforminger som jeg ikke rakk å oppsøke den gang. En del av disse ble oppsøkt i 1976, og disse er beskrevet foran. Men fortsatt er det tilbake myrer som vi heller ikke rakk i 1976. Dessuten er det kommet til forslag fra hovedfagsstudent Geir Hardeng.

Den nordvestlige del av fylket er dårligst dekt, og noen av de nedenfor nevnte myrene i Spydeberg/Hobøl/Våler bør søkes vernet i tillegg til de som er vurdert i felt. Særlig synes myrene Ø for Lysern å være aktuelle.

Myrer Ø for Lysern. Spydeberg (+ Enebakk i Akersh.) UTM : Ca. PL 02,84
Kbl. 1914 II. Flyb.: 1565 H 4-5. H.o.h.: 200 m

Flybildene viser at det her fins ganske store myrområder som ikke var grøftet for få år tilbake. Et større parti synes å være ombrotroft, og ellers fins småmyrer i bunnen av daler. Tjern og skogholt opptre i mosaikk med myr. Det er få myrer tilbake i denne del av Østfold og Akershus, og det er aktuelt med et verneområde som omfatter de største myrene som er intakt i området.

Breidmosan. Spydeberg. UTM : Pl 16-17,99, PM 16-17,00 Kbl. 1914 III.
H.o.h.: 200 m

Flybilder er ikke sett, men Breidmosan og mindre myrer i nærheten er aktuelle.

Seutmosan. Hobøl. UTM : PM 11,03 Kbl. 1914 III. Flyb. 1565 G 1,2
H.o.h.: 180 m.

Flybildene viser at det fins grøfter innen myrområdet, men at det likevel er aktuelt å verne. Det synes som om hovedelementet er ombrotroft, og det har svake stukturer på tvers (svakt eksentrisk høgmyr?). Minerotrofe partier er vanlige.

Lundermosan. Våler. (navnløs på kartbl. M 711 1913 IV) UTM : Pl 09,92-92
Flyb. 1430 O 15,16 H.o.h.: 70 m

Flybildene viser et urørt myrkompleks. Ei fastmarksøy midt på myra hindrer ei stor myrflate. I sør endel trebevokst myr. Myra synes å ha både ombrotrofe og minerotrofe deler.

Breidmosen m.fl. Marker. UTM : PM 44,04-05 Kbl. 2014 III.

Flyb. 1565 M 1,2. H.o.h.: 160 m.

Tre små myrer som er upåvirket av tekniske inngrep etter flybildestudiene å dømme. Den vestligste synes hovedsakelig å være minerotrof, mens Breidmosen og ei myr ca. 500 m SØ for denne synes ombrotrofe. De ombrotrofe myrene har svake strukturer som tyder på at de tilhører de eksentriske høgmyrene. Kan være aktuelle i vernesammenheng, men andre myrer i samme del av Østfold prioriteres.

Kjetangen. Halden. UTM : PL 47,56-57 Kbl. 2013 III. Flyb. 1775 Q 1-2

H.o.h.: 110 m

Myra er lita, men har fin utforming med myrflate (dels skogbevokst) og tydelig lagg. Nyere grøfter i kanten gjør at myra nok vil bli for sterkt påvirket til at den er aktuell å frede.

MYRENE I AKERSHUS OG OSLO

Areal

Akershus har etter Landskogtakseringens undersøkelser (1933) 5,3% myr. Dette er godt under halvparten av prosentverdien for myr under skoggrensa på landsbasis. Områdene i den sørøstlige delen av fylket (Aurskog-Høland) har størst myrfrekvens, og her fins store sammenhengende myrområder i høgdenivået 200-300 m o.h. Store deler av Oslo, Asker og Bærum er bra undersøkt med henblikk på verneverdige myrer (jfr. Wischmann 1970, Moen & Wischmann 1972). For øvrige deler av Akershus er hovedsakelig store eller velutvikla myrkompleks (vurdert etter flybildestudier) oppsøkt.

Hydrotopografiske myrtyper

Vi skiller mellom to hovedtyper av høgmyrer i Norge: konsentrisk høgmyr og eksentrisk høgmyr. Begge typene fins i Akershus.

Konsentriske høgmyrer forekommer hovedsakelig under 200 m o.h. og fins bedre utvikla innen fylket enn i noen annen del av landet. Imidlertid er en stor del av de konsentriske høgmyrene påvirka av tekniske inngrep, og få myrer med tydelig utvikla stukturer er tilbake. Både Aurstadmosan og Grenimosan i Nes (se s. 21) er påvirka av grøfter, men myrene har likevel høg verneverdi da de utgjør "siste rest" av velutvikla konsentriske høgmyrer i Norge. Av små høgmyrer med svake konsentriske strukturer fins noen myrer, særlig i Eidsvoll og Nes. Av disse er Tretjern foreslått vernet (jfr. Moen 1970 s. 76 og fig. 28, se også s. 22).

Eksentriske høgmyrer er vanligere enn de konsentriske og forekommer vanlig opp til ca. 400 m o.h. I Hedmark (Solør-området) fins de største og mest velutvikla eksentriske høgmyrene i Norge. I Akershus fins også store høgmyrer, men strukturene danner ikke særlig tydelig mønster. Av de store høgmyrene i fylket er bl.a. Fagermosen i Aurskog-Høland vurdert å ha høg verneverdi. Eksentriske myrelementer inngår ofte som deler av større myrkompleks i de myrrike, litt høgereliggende deler av fylket. Dette gjelder særlig i Aurskog-Høland der det fins flere aktuelle verneobjekter.

I høgdenivået 200-400 m o.h. i Nes og Eidsvoll fins endel små eksentriske høgmyrer med tydelige strukturer. Sakkosmosen og Brandsmyrene i Nes (jfr. Moen 1970: 74-76 og fig. 26,27) er foreslått vernet.

De vestlige deler av Akershus på østsida av Oslofjorden har særlig liten myrfrekvens, og det aller meste av myrene er *flatmyrer* som ligger i smale dalsøkk. Typisk for dette området synes Ishavet i Vestby å være. Ellers fins flatmyrer over hele fylket.

Store *bakkemyrkompleks* slik en finner opp mot fjellområdene i landet vårt mangler i Akershus og Oslo. Men små bakkemyrelementer fins i områder med humid klima, f.eks. i høgestliggende deler av Aurskog-Høland.

Vindflomyrene i Hurdal og tilstøtende deler av Østre Toten i Oppland (jfr. Flatberg 1971) er ett av de største og mest verneverdige *strengmyrkompleksene* i Sør-Norge. Ellers fins små elementer av strengmyr flere steder i Akershus i høgdenivået 300-400 m o.h.

Myrvegetasjon

Både ved den hydrotopografiske inndeling og ved inndelingen i vegetasjon skilles det mellom ombrotrof og minerotrof myr. Den ombrotrofe vegetasjonen er den aller fattigste, i den vegetasjonen bare får tilført næring fra nedbøren. Den minerotrofe vegetasjonen deles videre i flere enheter etter næringstilgangen, fra fattig til rik vegetasjon.

Den ombrotrofe vegetasjonen i fylket har bare totalt ca. 20 karplanter. Artsantallet øker fra enhet til enhet, og den rike myrvegetasjonen har et stort artsantall.

De åpne ombrotrofe partiene har vekslende tuver og høljer. På tuvene inngår det spredt furu, mens røsslyng (Calluna) og andre lyngarter dominerer i feltsjiktet, der også torvull (Eriophorum vaginatum) inngår. Dvergbjørk (Betula nana) fins ofte vanlig i tuvene. I bunnen dominerer oftest rusttorvmose (Sphagnum fuscum), men også lavarter (Cladonia spp.) inngår vanlig. *Høljene* har i feltsjiktet dystarr (Carex limosa), torvull og kvitmyrak (Rhynchospora alba), mens torvmoser dominerer i bunnen.

De furukledde ombrotrofe partiene har felt- og bunnsjikt der de nevnte tuveartene inngår. Dessuten er blokkebær (Vaccinium uliginosum) og molte (Rubus chamaemorus) ofte vanlige arter.

Utenfor de ombrotrofe partiene fins ganske ofte en typisk dreneringssone, laggen, som hindrer minerogent vann i å trenge ut på de ombrotrofe delene. Laggen har vanligvis fattig vegetasjon, men også rikere partier kan forekomme. Svartor (Alnus glutinosa) og trollhegg (Rhamnus fragula) er to typiske arter som fins i rikere laggvegetasjon.

I myrkantsamfunn er granstarr (Carex globularis) vanlig, særlig i de østlige delene av fylket.

De åpne fattigmyrene har i tillegg til de nevnte artene fra ombrotrof vegetasjon et rikelig innslag av minerotrofe arter som flaskestarr (Carex rostrata), trådstarr (C. lasiocarpa) og blåtopp (Molinia caerulea). Torvmosene dominerer i bunnen.

Rikere myrvegetasjon fins hovedsakelig innen kambro-silurområdene. Her en en rekke rikmyrarter vanlige, som f.eks.: gulstarr (Carex flava), breimyrull (Eriophorum latifolium), stjernemose (Campylium stellatum) og brunklomose (Drepanocladus revolvens). I de kalkrike områdene er artsantallet høgt på rikmyrene og en rekke arter som er sjeldne ellers over store deler av Sør-Norge fins i Oslo, Asker og Bærum. Særlig gjelder dette endel starrarter som f.eks.: taglstarr (Carex appropinquata) og bunkestarr (C. elata) og orkidéarter som f.eks. myrflangre (Epipactis palustris) og knottblom (Malaxis monophylla).

Plantegeografiske trekk

Akershus og Oslo har variert myrflora med innslag av arter fra en rekke floraelementer. Det fins klare forskjeller i myrvegetasjonen innen området som kan knyttes til variasjon i de klimatiske forhold. Noen låglandsarter som f.eks. svartor (Alnus glutinosa) og pors (Myrica gale) er vanligst i de lågestliggende delene. Dikesoldogg (Drosera intermedia) er vanlig på låglandsmyrer i sør, men mangler på høgereliggende myrer og i nord. Det fins også nordlige/alpine arter som hovedsakelig forekommer på myrer i høgereliggende områder, f.eks. dvergbjørk (Betula nana) og bjørnetorvmose (Sphagnum lindbergii). Kystplanter som klokkeling (Erica tetralix) og rome (Narthecium ossifragum) fins innen området, hovedsakelig i nedbørsrike områder.

Den østlige arten granstarr (Cares globularis) fins over store deler av Akershus, men er vanligst i øst.

Forskjellene i myrflora og myrvegetasjon innen de to fylkene er særlig markerte p.g.a. forskjeller i de geologiske forhold. De kalkrike bergartene i kambro-silurområdene gir grunnlag for den rike myrflora en finner i Oslo-området og som er omtalt tidligere.

Akersh. Aurskog-Høland. Store Rekket.

UTM: PM 59-60,33-34

Kbl. (M711): 2014 I

Høgde o.h.: 280-300 m Flyb. 1565 Q 4-5

Areal: Ca. 1 km²

Unders./notat: Oppsøkt 2.7.-76 av G. Hardeng og A. Moen

Kryssliste: 2.7.-76 A. Moen

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: 1b-(2)

Komplekstype/struktur: Varierende myrtyper danner et myrlandskap der fastmarksøyer og tjern fins spredt. Mange små flatmyrer og noen få store ombrotrofe elementer uten regelmessig fordeling av strukturene dekker størst areal. På mindre områder fins tydelige streng-hølje-systemer. Forsumpede myrpartier med 4-6⁰ helling danner små elementer som kan oppfattes som bakkemyrelementer.

Flora :

Triviell flora. Alnus glutinosa funnet i øst. Av suboseaniske arter er ellers bare Sphagnum molle registrert. Dessuten fins Salix repens og Rhynchospora alba. Carex globularis som er en østlig art fins vanlig i myrkanten. Scheuchzeria fins i mykmatter. Den nordlig/alpine art Betula nana er også vanlig. På myrtuver er Cladonia alpestris vanlig s.m. Sphagnum fuscum.

Vegetasjon:

De ombrotrofe partiene har omtrent lik fordeling mellom tuver og høljere. Små furutrær fins meget spredt på de store myrene. Sphagnum fuscum og lav dominerer i bunnen. Høljene har knapt 10% løsbunn, men plantedekket over større areal synes å være utsatt for oksydasjon. De minertrofe partiene har fattig vegetasjon. Vegetasjonen er triviell. I myrkanten og på de hellende partiene er Molinia blant de dominerende artene.

Inngrep: Gammel telefonlinje krysser området. Dessuten spor av vinterveg. Noe hogst er foretatt på fastmarka. Sett under ett er disse inngrep minimale.

Div.: Vurdering av alternativer berørt under omtalen av Storfelten. Sør for Store Rekket fins store myrlandskap (ved Hillertjerna, Bjørnhimosan) som ut fra flybildestudier bedømmes til å representere de samme myrtypene. Store Rekket danner imidlertid det største sammenhengende myrareal, og er derfor mest aktuell.

Akersh. Aurskog-Høland. Storfelten.

UTM: PM 51-52,45

Kbl. (M711): 2014 IV

Høgde o.h.: 300-330 m Flyb. -

Areal: Grovt beregnet 500 da

Unders./notat: Oppsøkt 2.7.-76 av G. Hardeng og A. Moen.

Kryssliste: 2.7.-76 A. Moen

Litteratur: -

Vernestatus/verdi: 1b-2

Komplekstype/struktur: Veksling mellom ombrotrofe elementer og flatmyr i et større myrlandskap. De ombrotrofe elementene har delvis eksentrisk form med tuvestrenger og langstrakte høljner. En del av høljene danner gjøler på det sentrale parti.

Flora : De oppsøkte myrene har triviell flora. Ingen av de typiske sub-oseaniske artene er registrert, mens den østlige art Carex globularis er vanlig i myrkanten. Betula nana er også vanlig i området. Dessuten er Rhynchospora alba og Scheuchzeria vanlige i mykmattesamfunn.

Vegetasjon: De ombrotrofe partiene har spredt furu på tuvestrenger. I bunnen dominerer Sphagnum fuscum og Cladonia alpestris. Høljene har dels løsbunn, men mest mattevegetasjon. En del oksydert/naken torv fins.

Inngrep: Endel hogst er foretatt på fastmarka, særlig i NØ er det snauflater.

Div.: Omkring Storfelten er det også store myrområder som det er aktuelt å ta med ved eventuell fredning. Ett større myrlandskap i høgderegionen 250-300 m o.h. i Aurskog-Høland eller tilgrensende kommuner bør fredes (jfr. Moen 1970:73). Verneverdien av området ved Storfelten og Midtfjellmosen med omgivende myrer (Moen 1970:73) synes etter de foretatte undersøkelser å være omtrent lik. Andre kriterier, som f.eks. områdenes dyreliv bør være utslagsgivende for hvilket av områdene som prioriteres. Store Rekket har også store likheter med de to nevnte myrene, men Store Rekket danner et større sammenhengende myrparti og prioriteres svakt foran de to øvrige.

Akersh. Nes. Aurstadmosan, Flakstadmosan, Grenimosan.

UTM: PM 2,7

Kbl. (M711): 1915 II

Høgde o.h.: Ca. 180 m Flyb. 4024 E 10-12, F 9-10

Areal: Aurstadmosan: Knappt 1 km², derav noe grøftet. Grenimosan: Ca. 1 km², derav halvparten grøftet. Flakstadmosan: Noe over 1 km², derav nesten halvparten grøftet.

Unders./notat: Oppsøkt av A. Moen 24.10.-73. Aurstadmosan også oppsøkt 1.7.-76.

Krysslister: Aurstadmosan, A. Moen 1.7.-76.

Litteratur: Holmsen 1922.

Vernestatus/verdi: 1b.

Komplekstype/struktur: Konsentriske høgmyrelementer dominerer. Aurstadmosan har to kons. elementer, det største er ca. 300 da. Flakstadmosan har ett stort åpent element som dekker nesten hele myra og som har svakt sentrisk preg. Grenimosan har minst to konsentriske elementer, det nordre dekker ca. 300 da.

Flora : Floraen på høgmyrer er fattig, og knapt 20 arter er registrert i ombrotrof vegetasjon. I myrkanten (minerotroft) er den østlige art Carex globularis vanlig.

Vegetasjon: De sentrale partiene har åpne myrflater der tuver og høljer veksler. Flakstadmosan har overveiende høljer (ca. 90%) på de sentrale deler, og små furutrær står meget spredt. De to andre myrene har mer tuve enn høljevegetasjon, og små furutrær står spredt også på de sentrale deler. Rundt alle tre myrene er det fint utvikla kantskoger der både ombrotrof myrkant (m. furu), furufuktskog og granfuktskog danner breie soner. Små partier har

Inngrep: fattigmyrvegetasjon, og bl.a. deler et svakt dråg Aurstadmosan.

Aurstadmosan har ei ca. 1 km lang grøft som krysser det nordre sentrale element. Grøfta er under gjenvoksning. Det sørlige konsentriske element er ødelagt av torvtaking og grøfting. Den nordlige 1/3 av Flakstadmosan er ødelagt av torvtaking. I S er et bredt belte grøfta. Den sørligste halvdel av Grenimosan er ødelagt av torvtaking.

Div.: Konklusjon. Det nordlige element av Aurstadmosan og det nordlige av Grenimosan synes i dag å representere de fineste gjenværende konsentriske høgmyrer i Norge. Aurstadmosan er noe påvirket av nevnte grøft, men vurderes til tross for dette å være mest verneverdig. Dette p.g.a. den fine utforming. Den nordre del av Grenimosan er uten inngrep, men topografien har gjort at det konsentriske element har fått en langstrakt form. Den nordre del vil kunne bevares intakt, og det foreslås at både Aurstadmosan og Grenimosan vernes. Flakstadmosan vurderes å være for påvirket til at den foreslås vernet.

Noen aktuelle myrer i Akershus som ikke er oppsøkt

Flybildegjennomgåingen i 1970 resulterte i at jeg merket meg en rekke myrer med typiske og/eller spesielle utforminger som jeg ikke rakk å oppsøke den gang.

I Eidsvoll og Nes ligger en rekke småmyrer som for en stor del har ganske tydelig konsentriske eller eksentriske strukturer. Sakkosmosen og Brandsmyrene i Nes og myr ved Tretjern i Eidsvoll ble oppsøkt i 1970 p.g.a. at disse ble vurdert å være de best utvikla. Men det fins noen myrer som det er aktuelt å kunne verne i tillegg eller som alternativer.

Stormosan Ø for Jøndalsåa. Eidsvoll. UTM : Ca. PM 29,88 Kbl. 1915 I.

Den østre del har svakt konsentrisk form, og vest og sør for dette er det store myrområder som eventuelt bør vernes sammen med det konsentriske elementet.

Gulltjernsmosen, Nes. UTM : Ca. PM 41,77 Kbl. 2015 III.

Hvelva høgmyrelement V for Gulltjern. Store deler av Gulltjernsmosen er påvirket av tekniske inngrep, men de nordlige deler ved Gulltjern kan muligens fortsatt ha verneverdi.

Myrer N for Sagstusjøen, Nes. UTM : Ca. PM 43,67 Kbl. 2015 III.

Flere små høgmyrer som har svakt konsentrisk form. Dette gjelder myr like nord for nordligste punkt av Sagstusjøen, Vindmyra, Knollmyra og myr Ø for Røsåsen.

Myrer Ø for Lysern. Enebakk (+Spydeberg i Østfold)

Se omtale under avsnittet om myrer i Østfold.

LITTERATUR

- Flatberg, K.I. 1971. *Myrundersøkelser i fylkene Vestfold, Buskerud, Telemark og Oppland sommeren 1970. Rapport i forbindelse med Naturvernrådets landsplan for myrreservater og IBP-CT-Telmas myrundersøkelser i Norge.* K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Trondheim, 61 s.(stensiltrykk), 66 pl.
- Moen, A. 1970. *Myrundersøkelser i Østfold, Akershus, Oslo og Hedmark. Rapport i forbindelse med Naturvernrådets landsplan for myrreservater og IBP-CT-Telmas myrundersøkelser i Norge.* K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Trondheim, 90 s.(stensiltrykk), 22 pl.
- Moen, A. 1973. Landsplan for myrreservater i Norge. *Norsk geogr. Tidsskr.* 27: 173-193.
- Moen, A. & Wischmann, F. 1972. Verneverdige myrer i Oslo, Asker og Bærum. Rapport i forbindelse med den norske myrreservatplanen. *K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Miscellanea* 7: 1-69.
- Næss, T. 1969. Østlandets myrområder - utbredelse og morfologi. *Myrers økologi og hydrologi. IHD. rapp.* 1: 75-88, 3 pl.
- Wischmann, F. 1970. *Botanisk oversikt over myrer i Oslomarka. Rapport for Oslo Kommune, Skog- og fløtningsvesenet. Utført 1967-69.* Botanisk Hage og Botanisk Museum. Oslo, 131 s.(stensiltrykk), 6 pl.